

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНИХ РЕАЛІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РИЗИКОВОСТІ

Досліджено основні проблеми функціонування митної системи України. Розглянуто виконання державного бюджету протягом останніх років за частиною доходів. Згруповано фінансові ризики, які виникають у процесі здійснення митної політики держави. Запропоновано шляхи мінімізації втрат бюджету в умовах ризикології митного простору.

Ключові слова: митна система, доходи бюджету, ризиковий простір, митний кодекс.

Глобалізаційні процеси, які проходять у світовому економічному просторі, не залишають осторонь і економіку України. Соціально економічні трансформації та фрагментарне оздоровлення вітчизняно-господарського комплексу вимагають обов'язкового врахування всього спектру зовнішньоекономічних зв'язків. Фінансова санація внутрішнього сукупного попиту не можлива без урахування специфіки та структури експортно-імпортних потоків. На цьому фоні особливої уваги вимагають дослідження ризиковості функціонування митної системи України як сукупності організаційно правових та соціально економічних аспектів інтеграції України у світові господарські зв'язки.

Без наукового обґрунтування та виокремлення новітньої парадигми соціально- економічної доктрини зовнішньоекономічної діяльності неможливо врахувати всі загрози та виклики, які можуть супроводжувати функціонування митної системи України. Ось чому на сьогодні є актуальними наукові дослідження сучасного стану та векторів трансформації митного простору в умовах ризиковості.

Враховуючи те, що експортно-імпортна складова у структурі валового внутрішнього продукту України посідає досить вагомe місце, прискіпливої уваги вчених-науковців заслуговує саме теоретико-організаційні підвалини та практика функціонування митної системи України.

Ці питання досліджувались широким колом науковців, зокрема це: І. Балабанов, О. Васіна, О. Десятнюк, В. Вітлінський, Г. Кулик, З. Луцишин, Г. Матійчук, С. Науменко, А. Пакутінскас, П. Пісной, Л. Примостка, Т. Терещенко, С. Юрій та ін.

Необхідно зазначити, що у наукових працях розглядалися проблеми функціонування митної системи загалом і окремо розглядалися проблеми теорії та практики ризиковості. На сьогодні відсутні комплексні, системні дослідження ризиковості функціонування вітчизняної митної системи України, які б дозволили унеможливити або звести до мінімуму вплив різного роду загроз та викликів на ефективність функціонування митної системи України.

Відсутність науково обґрунтованої доктрини інтеграції вітчизняної економіки в світові

господарські зв'язки накладає відбиток на невизначеність основ функціонування митної системи України. Різноманітність та багатовекторність трансформацій митної політики з одного боку дозволяє розширити ринки збуту вітчизняних товарів та диверсифікувати імпортні потоки в економіку країни, але з іншого боку така невизначеність породжує вияв нових загроз та викликів, адже незбалансованість правового поля митного простору унеможливорює побудову чіткої стратегії ведення зовнішньоекономічної діяльності для суб'єктів бізнесу.

Основна мета нашої статті полягає у дослідженні прагматизму функціонування вітчизняної митної системи у контексті з'ясування концептуальних засад її базису та пошуку векторів послаблення різного роду невизначеностей та викликів на ефективність функціонування складових митної системи України.

Вітчизняна митна система є специфічною сферою життєдіяльності суспільства, у якій тісно переплітаються нормативно-правові і соціально-економічні паралелі. Юридично-правова складова функціонування митної системи, з одного боку передбачає наявність певної законодавчо-нормативної бази, що регламентує її організаційні засади, а з іншого – саме митним органам надано право визначати законність і правову базу митно-тарифного регулювання перетину товарів через митний кордон України. Основний виклик, що призводить до погіршення ризиковості митного простору у цьому аспекті, пов'язаний із надмірною зарегульованістю діяльності органів митної служби і частою зміною митного законодавства.

Упродовж 2009 – 2011 років тільки Державною митною службою України було затверджено 3680 нормативно – правових актів [1, с. 12]. Проведений аналіз правового поля функціонування митної системи засвідчує, що станом на 1 січня 2012 року законодавче забезпечення діяльності Державної митної служби складалося із 137 законів України, 46 указів президента України, 281 постанов кабінету України, 12 різного роду конвенцій. До Митного кодексу України, який почав діяти з 2004 року, протягом 2010 – 2011 років внесено 117 змін та доповнень (нова редакція Митного кодексу почне

діяти з 1 січня 2013 року). До Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» внесено 43 зміни та доповнення. Для ліквідації такої надмірної зарегульованості спершу чітко розглянемо

функціональні завдання митної системи України в умовах ризиковості. Весь комплекс ризиків можна побачити на рис. 1.

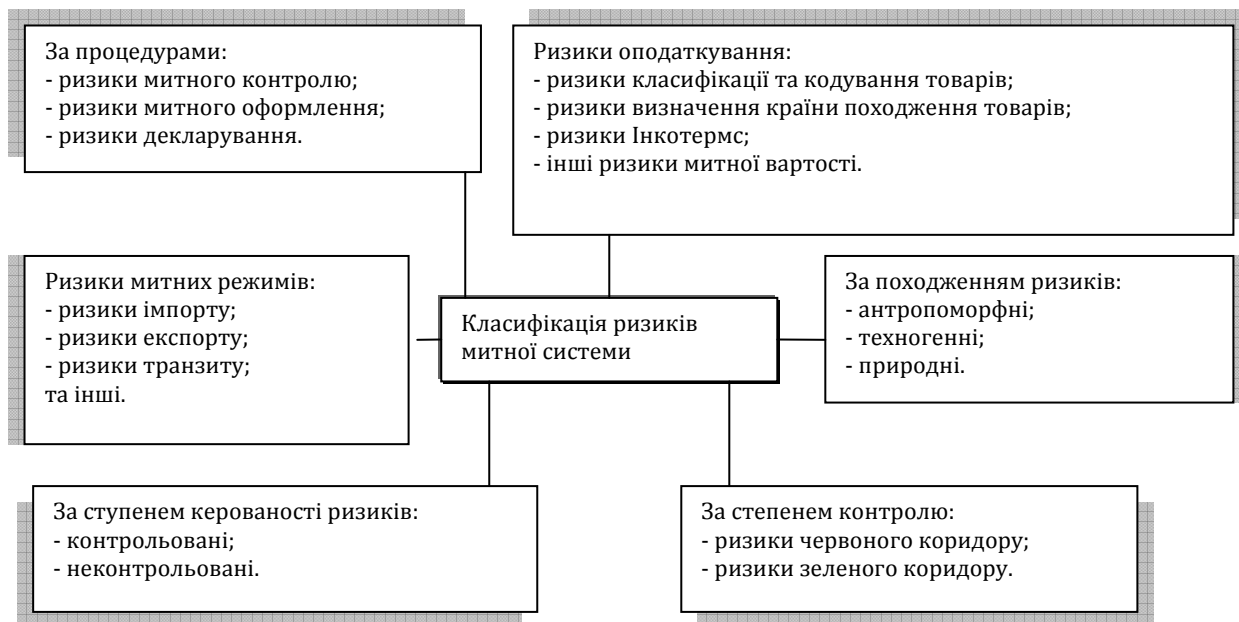

Рис. 1. Класифікація ризиків митної системи

Така типологія ризиків митної системи дозволяє згрупувати всі невизначеності і виклики для стабілізації законодавчого забезпечення формування митної політики. Іншими словами результативність виконання митними органами державних завдань залежить від збалансованості та адаптивності до циклічних коливань усіх складових митної системи.

Соціально – економічна складова митної політики полягає в обґрунтуванні цілей і завдань митної системи як ринкового інституту та розробці на цій основі фіскальних та економічних заходів. До пріоритетних завдань функціонування митної системи належить забезпечення фіскальної функції. Зрозуміло, що виконання митною службою бюджетних завдань залежить не лише від ефективної роботи митних органів, але і від участі України у світових господарських зв'язках, прискорення темпів

вітчизняного економічного розвитку, відносної стабільності курсу гривні до іноземної валюти. Певні ризики при надходженні митних платежів закладені і в коливаннях курсів іноземної валюти, (розрахунок за зовнішньоекономічними контрактами здійснюється в іноземній валюті) адже надходження митних платежів до бюджету є чутливим до коливань іноземної валюти. Прослідкувавши динаміку надходжень митних платежів до Державного бюджету України, необхідно зазначити, що уже протягом п'яти років спостерігається постійне збільшення складової доходів бюджету, що безпосередньо адмініструється митними органами. Це можна побачити на рис. 2.

Збільшення обсягів митних платежів відбувається також за рахунок ефективності посилення митного контролю та зміни підходів до визначення митної вартості пріоритетних груп товарів, а також

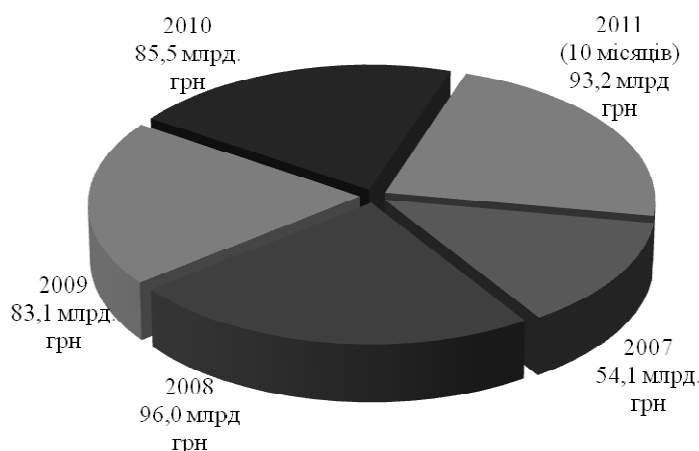

Рис. 2. Надходження митних платежів до Державного бюджету протягом 2007 – 2011 рр., млрд. грн.*

*Побудовано автором на основі джерела [4]

попередженням незаконного ввезення товарів на територію України (рис. 3).

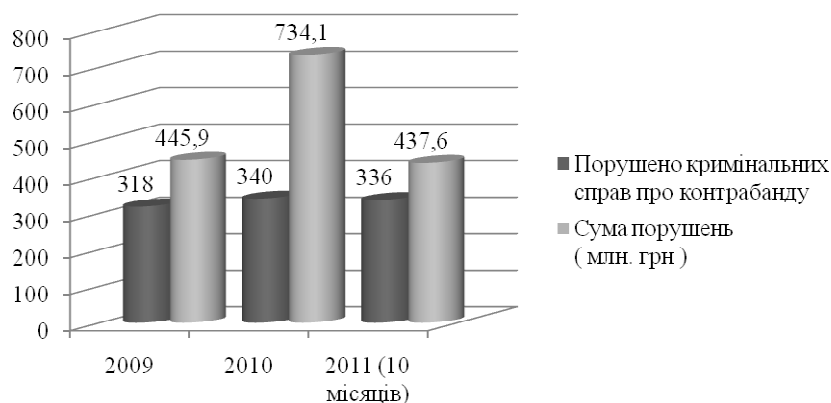

Рис. 3. Порушення кримінальних справ про контрабанду Державною митною службою України 2009 – 2011 років.*

* Побудовано автором на основі [4]

Аналізуючи структуру доходів державного бюджету (табл. 1 та рис. 2) необхідно зауважити, що в період з 2005-2011 років частка митних платежів суттєво піднялася. Такий аналіз дозволяє стверджувати про важливу фіскальну роль митної системи у формуванні централізованих фінансових

ресурсів держави, тому необхідно враховувати нові виклики щодо структури державних фінансів: при входженні в СОТ чи в інші митні союзи роль мита, митних процедур будуть нівелюватися і можливе виникнення загрози реального зменшення надходження самих митних платежів.

Таблиця 1. Структура доходів Державного бюджету протягом 2005 – 2011 років, млн. грн.*

№	Показники	Надходження						
		2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р. (10 місяців)
	Усього доходів	105 330	133 522	165939	231 200	209700	240600	251845
	у тому числі:							
I.	Податкові надходження	74 476	94 812	116671	173168	143434	171788	209670
II.	Неподаткові надходження	28 236	35 753	42112	54563	63958	66886	39279
III.	Інші надходження	2618	2957	7156	3469	2308	1926	2896

* Складено автором на основі джерел [1; 3; 7]

Аналіз засвідчує, що у світовій фіскальній практиці склалася тенденція, що для мінімізації ризиковості формування бюджету до держави доцільно на доходи, які забезпечуються та адмініструються митними органами, закладати не більше однієї третини. В Україні цей показник наближений до 60%, а це вже виклик ефективній структурі державних фінансів. Функціонування соціально – економічної складової митної системи тісно пов'язане із впливом на вартісні пропорції формування розподілу ВВП.

Вартісна структура ВВП показує, наскільки вітчизняний споживчий попит залежить від імпорту і наскільки експортоорієнтованою є сукупна пропозиція. Незахищеність вітчизняного сукупного попиту від впливу різного роду світових економічних катаклізмів на зразок світової фінансової кризи підштовхує нас переглянути наукові основи побудови інститутів ринкової економіки і, зокрема, митної системи. Неолібералізм та глобалізаційні процеси при невмілому та неефективному використанні інститутів ринку завжди будуть підвищувати ризиковість вітчизняного митного простору.

Побудова ефективної митної системи України вимагає науково обґрунтовану міжнародну доктрину держави. Завдання науковців (а це підтверджують останні події в Давосі) - передбачити ризик глобалізації та врахувати всі виклики, які готує міжнародний поділ праці вітчизняним економікам.

Список літератури

1. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2010 рік [Текст] / [Щербина І. Ф., Рудик А. Ю., Зубенко В. В. та ін.] ; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К., 2011. – 142 с.
2. Вітлінський, В. В. Концептуальні засади ризикології у фінансовій діяльності [Текст] / В. В. Вітлінський // Фінанси України. – К.: Преса України, 2003. – № 3. – С. 3–7.
3. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://treasury.gov.ua> – Заголовок з екрану.
4. Державна митна служба України [Електронний ресурс] – Режим доступу: -<http://www.customs.gov.ua>– Заголовок з екрану.
5. Пакутінскас, А. С. Проблемні питання аналізу ризиків у митній справі України [Текст] / А. С. Пакутінскас,

О. С. Васіна, Г. В. Матійчук // Актуальні проблеми зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в умовах глобалізації. - 2010. - С. 441-442

6. *Примостка, Л. Управління фінансовими ризиками [Текст] / Л. Примостка // Економіка. Фінанси. Право.- 1999.- №2.- с. 10*

7. *Рахункова палата України [Електронний ресурс] – Режим доступу: - <http://www.ac-rada.gov.ua>– Заголовок з екрану.*

РЕЗЮМЕ

Кривова Катерина

Анализ отечественных реалий функционирования таможенной системы Украины в условиях рискованности

Исследованы основные проблемы функционирования таможенной системы в Украине. Рассмотрено выполнение государственного бюджета в течение последних лет по части доходов. Сгруппированные риски в таможенном деле и проанализированы их влияние на таможенную систему. Предложено основные пути минимизации потерь доходов бюджета в условиях рискованности таможенного пространства.

RESUME

Krysovata Kateryna

Analysis of domestic realities of functioning of customs system of Ukraine in conditions of riskiness

The main problems of the customs system in Ukraine are investigated. The state budget in recent years regarding income is considered. Risks in customs are grouped. Their influence on the customs system is analyzed. The ways to minimize the loss of budget in conditions of riskiness of customs area are offered.

Стаття надійшла до редакції 17.04.2012 р.